

- XIV 7676 - 1945 júl. 26 - vegyes - a szög ismétlésére
 utasított
- XIV 7734 - 1945 nov. 15 - ism. vegyes - 12 tétel
- XIV 7852 - 1946 ápr. 6 - fételer - 12 tétel
- XIV 7965 - 1946 júl. 4 - történeti - a szögolvas ismétlé-
 sére utasított.
- " 8085 - " - x. 2. - tört. ism. - 12 tétel.

Miskolc 1921. II. 21.

Avatási ábrák: 188/1946-47.

2exp: 1946. x. 4.

1516. 45 H6
H6. július 6.

Priscolatra liadani:

si. Bacsó Géza

„ Popély Géza

profesor matematik.

Élősköcs, el-
fogyatkozás.

1946. júl. 11.

Popély

Selmere 1946. július 6-án

Glavics
E. deházi

FELÜLVIZSGÁLATI ELJÁRÁS ELVI KÉRDÉSEI.

Doktori értekezés a polgári perjog tárgyköréből.

I r t a:

Gröschel Béla

jogszigorló

A 2414

B E V E Z E T É S.

Mielőtt szorosabb értelemben vett fejtegetésünkhöz hozzákezdenénk, szükségesnek látszik egészen röviden foglalkozni a perorvoslatok fogalmával.- Ezért szükséges ez, mert a perorvoslatok alkotják a perbeli cselekményeknek azt a csoportját, amelybe, mint gyűjtőfogalom alá a felülvizsgálat is tartozik.-

Szükséges tehát azoknak az általános alapelveknek a megismerése, amelyek a perorvoslatok minden jogánál közősek, amelyek lényeges kellékét képezik minden egyes perorvoslati módnak. Ezeknek az alapelveknek, fogalmi ismereteknek tudatában könnyebb lesz azoknak a különleges elvi kérdéseknek az átértése, amelyekkel való foglalkozás szoro-

sabb értelemben vett feladatunkhoz tartozik.

-o-o-o-

A perorvoslatok fogalmi körének meghatározása tekintetében még mai napig nincs egységesen kialakult felfogás a polgári perjog irodalmában. Az írók különböző, néha homlokegyenest ellenkező fogalmi meghatározást adnak, egészen más-más elvi akapokból indulván ki a perorvoslatok tárgya, köre, jogi természete és hatása tekintetében. Általában elfogadott megállapításnak lehet azonban tekinteni azt a **véleményt**, hogy a perorvoslat tárgya valamely meghozott bírói határozat hatályának, tartalmának, vagy jogkövetkezményeinek módosítása, esetleg megszüntetése. A határozat hatályának módosítására, illetőleg megszüntetésére azért van szükség, mert a jognak /: akár anyagi, akár alaki:/ meg nem felelő állapot keletkezett,

ami a peres felek valamelyikére sérelmes, így annak orvoslása válik szükségessé.

Egyáltalán nem tartozik már azonban a fogalom-meghatározásához az, hogy ez a jognak meg nem felelő állapot a felek valamelyikének, vagy a bíróságnak jogsértő cselekménye, vagy mulasztása, tehát általában jogsértése folytán keletkezzék. A jognak meg nem felelő állapot létesülhet ugyanis minden jogsértés nélkül is. De még az sem szükséges, hogy a perorvoslattal élő fél panaszoljon jogsértést, hanem csupán arra van szükség, hogy valamely jognak meg nem felelő állapot keletkezzék, mert ez az előfeltétele a perorvoslat igénybevételének ez az, ami megadja a legitimitációt a félnek az orvosló eszközök használatához, de nem annak tárgya, vagy végső célja, mert a perorvoslat tárgya csupán a meghozott birói

határozatnak vagy következményeinek hatályon kívül helyezése vagy módosítása, célja pedig a fél érdekeinek megfelelő jogállapot teremtése. A jogsértés tehát egyáltalán nem fogalmi kelléke a perorvoslat fogalmának.-

Az elmondottak figyelembe vételével a perorvoslat fogalmi meghatározását az alábbiakban adhatjuk:

Perorvoslat a félnek minden olyan perbeli cselekménye, mellyel az államtól valamely meghozott birói határozat hatályának, tartalmának, vagy jogkövetkezményének módosítását vagy megszüntetését kéri.- A fél perorvoslati kérelme természetesen csak akkor eredményezi a megtámadott perbeli állapot megváltoztatását vagy megszüntetését, ha kérelme indokolva

van, vagyis ha ehhez a félnek joga keletkezett. Ez az ugynevezett perorvoslati jog a fél közjogi jogosítványa. Keletkezésének előfeltétele, hogy akár az anyagi, akár a perjogi szempontjából egy a jognak meg nem felelő perbeli állapot létesüljön, hogy azonban a félnek ilyenkor keletkezik-e perorvoslati joga, azt a törvény határozza meg. A fél akkor is élhet perorvoslattal, ha ahhoz joga nincsen, amikor azonban a perorvoslattal való élés nem közjogi jogosítvány, hanem csak megengedett cselekmény.

Néha pedig a törvény egyenesen eltiltja a perorvoslatot, amikor is a perorvoslattal való élés tilos perbeli cselekmény. A perorvoslat jogi természetét tekintve, tehát az adott körülményeknek megfelelően vagy közjogi jogosítvány,

vagy megengedett, vagy pedig egyenesen tilos perbeli cselekmény.-

Perrendtartásunk rendelkezéseit tartva szem előtt, a perorvoslatok főosztályozása az, hogy vannak átszármaztató /: devolutiv:/ hatályu és át nem származtató hatályu perorvoslatok.

Az előbbieknél a perorvoslati jog /: a perorvoslathoz való konkrét közjogi jogosítvány:/ megállapítása és kielégítése egy magasabb rendü bíróság által, az utóbbiaknál ellenben ugyanazon bíróság által történik, amelynél a jognak meg nem felelő állapot létesült.-

Átszármaztató hatályu perorvoslatok: a fellebbezés, a felülvizsgálat, a felfolyamodás és az előterjesztés. Át nem származtató hatályu perorvoslatok: a határozat kijavítása, kiigazítása

és kiegészítése iránti kérelem. Az ellentmondás, az igazolás, a perujítás.-

A most ismertetett felosztási alapon kívül más felosztási alapot is szoktak a perjogi írók felvenni. Így szokás beszélni rendes és rendkívüli perorvoslatokról, aszerint amint a perorvoslat jogerős határozat ellen használható-e vagy még a jogerőre nem emelkedett határozatok ellen vehetők igénybe. A még jogerőre nem emelkedett határozat ellen használható perorvoslatok eszerint a rendes perorvoslatok, a jogerős határozat ellen használhatók pedig a rendkívüliek. E felosztási alap szerint a felülvizsgálat rendes perorvoslat.-

Szokás azután még beszélni felfüggesztő hatályu és fel nem függesztő hatályu perorvoslatokról aszerint, amint

a használt perorvoslat felfüggeszti-e a hozott határozat jogerejét, vagy pedig nem. E felosztási alap értelmében a felülvizsgálat a felfüggesztő hatályu perorvoslatok közzé tartozik, mert az ítélet nem emelkedik jogerőre, ha ellene kellő időben felülvizsgálati kérelmet nyújtanak be.-

Az elmondott általános szempontok ismeretében vizsgálat alá vesszük a felülvizsgálatnak, ennek a legtipikusabb fellebbviteli perorvoslatnak azokat a különös jellemző ismérveit, kellékeit és kérdéseit, amelyek elvi jelentőségük és az elméleti perjog szempontjából is figyelemre méltók. Mindamellet fejtegetésünkben nem merőben az elméleti szempontokat tartjuk szem előtt, hanem figyelemmel leszünk a gyakorlati tekintetekre is, annál is inkább, mert hiszen a perjog az ÉLET JOGA.-

A FELÜLVIZSGÁLATRÓL ÁLTALÁBAN.

A fellebbezési bíróság ítéle ellen, még mielőtt az jogerőre emelkednék, a legtöbb törvényhozás és így a miénk is, még egy további fellebbviteli perorvoslatot enged meg. A törvényhozások tehát általában a háromfoku bíraskodás hívei. Ez a harmadfoku fellebbvitel a felülvizsgálat, amely alatt azt a perbeli cselekvényét kell érteni, mellyel felülvizsgálati jogát érvényesíti, feltéve, hogy ez a jog őt valóban megilleti.-

A felülvizsgálat igénybevételének előfeltételei a felülvizsgálat szempontjából irányadó értékhatár, a felülvizsgálati kérelem kellékei, (a kérelem

a kérelem benyújtásának előirt határidő; a felülvizsgálati eljárás tekintetében fennálló szabályok egyáltalában nem tartalmaznak olyan rendelkezést, amelyek a többi perorvoslatok, főként a fellebbezéssel szemben elvi jelentőségü különbséget jelentenének. Ezekkel éppen e miatt nem is kívánunk foglalkozni. Lényeges elvi jelentőségü eltérés tapasztalható ellenben két kérdésben:

Nevezetesen rá kell mutatnunk először is arra, hogy a felülvizsgálat mint harmadfoku fellebbviteli perorvoslat egészen más elvi alapokból indul ki, mint fellebbezés. Fennáll ez az alapelvi különbség a T. E. életbelépése óta is, pedig ez köztudomásulag közelebb vitte a felülvizsgálati eljárást a fellebbezési eljárás-hoz. A fellebbezés ugyanis a perbevitt jogviszonyok újból és a maga egészében való el-

birálása, addig a felülvizsgálat lényegileg most sem egyéb, mint az alsóbb bíróságok ítéletének felülvizsgálata abból a szempontból, vajjon azok az anyagi jogot helyesen alkalmazták-e és vajjon nem követtek-e el olyan eljárási hibát, amely az érdemleges döntésre befolyással volt.-

Igy bár kétségtelen, hogy a felülvizsgálat bizonyos ténykedésekre is kiterjed, mégis a bíróság részéről mindig valamely jogszabálysértést tételez fel.- A felülvizsgálat ugyanis mindig csak a bíróság által elkövetett hibákat orvosolja és ilyen sérelem felhozása nélkül helye nincs is. Midőn pedig a bíróság hibát követ el, mindig jogszabályt sért még akkor is:

ha a tények kiderítéséről, vagy esetleg bizonyítékok mérlegeléséről van szó.-

A panaszolt hibának helyes elbirálása feltételezi, hogy az ugynevezett perenkivüli tényállás a felülvizsgálati eljárásban azonos legyen azzal, amelynek alapján az alsó bíróságok, főként a fellebbezési bíróság meghozta a döntést. A felülvizsgálat csak a lényegileg azonos tényállás feltételezése mellett vezethet logikailag helyes eredményre. Nem áll ez azonban az ugynevezett perbeli tényállásra vagyis arra nézve, ami magában a perben történt: sőt ezen tulmenőleg gyakran annak elbirálásához, hogy az alsóbb bíróság nem tartotta be az eljárási szabályokat, elkerülhetetlen az olyan új előadás, amelynek az iratokban nyoma sincs. De nem áll ez a szabály mindazon ténybeli körülményekre sem, amelyek a konkrét ügyben peren kívül történetekhez szorosan nem tartoznak, de

mint köztudomásu tény, stb. a megítélésre lényeges befolyással vannak: mert nincs akadálya annak, hogy az alsóbbfoku ítélet felülbírálása során a felsőbb bíró a maga jobb tudását és tapasztalatait az alsóbb bírónak helyébe ne tehesse.-

Igy azután bár felülvizsgálatnak tulajdonképen csak jogszabálysértés esetében van helye, mégis azt kell mondanunk, hogy perrendtartásunk a felülvizsgálatot nem szorítja csupán a jogkérdés elbírálására, hanem bizonyos mértékben teret enged az ugynevezett ténykérdés felülbírálására is.

Az egyik elvi jelentőségű kérdés tehát a jogkérdések és ténykérdések elkülönítése. Ennek a fellebbezési eljárásban jelentősége nem volt. Itt a felülvizsgálatnál azonban igen nagy jelentőséggel bír,

mert a szabály az, hogy a felülvizsgálati bíróság a jogkérdést minden korlátozás nélkül felülbírálja, a ténykedések felülvizsgálata azonban csak a törvény által előre meghatározott, lényegesen szűkített keretek között van lehetővé téve. Az egyik elvi jelentőségű kérdés tehát a jogkérdés és a ténykérdés fogalmának meghatározására, érvényességi körük körülhatárolására, illetve ezeknek a felülvizsgálat szempontjából való jelentőségére vonatkozik.-

Másik elvi jelentőségű kérdés a felülvizsgálati bíróság jogkörére vonatkozik. Ez a kérdés igen szoros kapcsolatban van az előbbi kérdéssel, mert ha a felülvizsgálati bíróság csupán a jogkérdés felülbírálására van korlátozva, úgy elég, ha csupán cassatorius jogkörrel rendelkezik,

ugyis, ha a másodfoku bíróságok ítéletét csupán csak megsemmisítheti, de meg nem változtathatja, tehát érdemileg nem vizsgálhatja felül.-

Ha ellenben - bár csak megszorított mértékben is - a ténykérdések is a felülvizsgálati bíróság felülbirálása alá tartoznak, ekkor már a felülvizsgálati bíróságnak nem elég a cassatorius jogkör, hanem szükséges a reformatorius jogkör is, vagyis szükséges az, hogy a felülvizsgáló bíró, ha a felülvizsgálati kérelemnek helyt ad, ne legyen kénytelen a megtámadott határozat megsemmisítésére szoritkozni, hanem annak helyébe meghozhassa a helyesnek talált határozatot is, ha ez tárgyalás és bizonyítás mérlegelése nélkül lehetséges.-

Ha már most a fentieket összefoglalva a felülvizsgálat két legfonto-

sabb elvi kérdését akarjuk vizsgálat tárgyává tenni, akkor a perrendtartás következő két alaprendelkezéséből kell kiindulnunk:

Az egyik alaprendelkezés a Pp. 534. §.-a, illetve a Te. 40. §.-ában foglaltatik. Ezek szerint:

" A felülvizsgálati bíróság a fellebbezési bíróság ítéletét az abban előadott tényállás alapján vizsgálja felül.-

A fellebbezési bíróság ítéletében előadott tényállás megtámadása csak akkor vehető figyelembe, ha a megtámadást a fél a felülvizsgálati kérelemben, illetőleg a válasziratban kifejezetten érvényesítette. Az ítéletben előadott tényállással szemben bizonyítékul csak a tárgyalási jegyzőkönyv és mellékletei használhatók fel.-.

Tényállitás valóságának, vagy valótlanságának megállapítását csak azon az alapon lehet felülvizsgálni, hogy a megállapítás jogszabály helytelen alkalmazásával, vagy mellőzésével, vagy nyilvánvalólag helytelen ténybeli következtetéssel történt vagy hogy az iratok tartalmával ellentétben áll.-

Tényállítást az 535. és 537.§. esetén kívül /: hivatalból figyelembe vevendő körülményeknek, vagy annak megállapítása, hogy a fellebbezési bíróság az eljárásra vonatkozó szabályt helytelenül alkalmazott, vagy mellőzött:/ a felülvizsgálati bíróság a bizonyítás mérlegelése vagy tárgyalás alapján meg nem állapíthat." Pp. 534. §.-

Kiegészíti a Pp.-nek ezt a rendelkezését a Te. 40. §.-a, amely a tény-

állás felülvizsgálásának lehetőségét kiterjesztette.-

A Pp. 534. §.-ának utolsó bekezdését a következő rendelkezés egészíti ki:

Olyan tényállítás valóságát, vagy valótlanágát, amelyre vonatkozóan a fellebbezési bíróság ítélete ténymegállapítást nem tartalmaz, a felülvizsgálati bíróság a Pp. 535. és 537. §-ának esetein kívül is megállapíthatja, ha ezt a bizonyításnak közvetlen észlelése nélkül az ianok alapján a bizonyítás mérlegelésével, vagy a feleknek teljesen egybehangzó előadása alapján megteheti."

A Pp. illetve a Te. ismeretett rendelkezései a felülvizsgálat alá vonható tényállítások körét határozzák meg, így lényegileg aziránt rendelkeznek, hogy

szabályként felülvizsgálás alá nem kerülhető perbeli tényállítások közül melyek és mely körülmények között vizsgálhatók felül.-

A perrendtartás másik elvi jelentőségű alaprendelkezése a felülvizsgálati bíróságnak a felülbíralás alá kerülő felleb-
b^ezési bírósági ítélettel szemben meghatározott jogkörére vonatkozó és ezt a rendelkezést a P.p.543.§.-a tartalmazza. Eszerint:

" Ha az ügy a fellebezési bíróság ítéletében megállapított, vagy a felülvizsgálati eljárásban megállapítható tényállás alapján eldöntésre alkalmas, a felülvizsgálati bíróság magában az ügy érdekében ítél, vagy pedig a fellebezési bíróság ítéletének hatályon kívül helyezésével, annak helyébe a megfelelő határozatot hozza. E részben a bíróság a felek kérelméhez nicskötve.

Amennyiben a felülvizsgálati bíróság az előbbi bekezdés értelmében nem

határozhat, a fellebezési bíróság ítéletét és eljárását egészben vagy részben feloldja és a fellebezési bíróságot további eljárásra és újabb határozathozatalra utasítja.

A fellebbezési bíróság az új eljárásban és határozathozatalban alkalmazkodni köteles a felülvizsgálati bíróság álláspontjához". /:P.p 543.§.-:/

A felülvizsgálati bíróság tehát az ügy érdemében ítélő bíróság, mert nem csupán cassatorius, hanem reformatorius jogkör illeti meg. Ez az a másik alaprendelkezés, amely perrendtartásunk felülvizsgálatának másik igen fontos elvi kérdésére vonatkozik, nevezetesen arra, hogy a felülvizsgálati bíróságot milyen jogkör illeti meg.

Az előbbieken tárgyalt két elvi jelentőségű kérdést az alábbiak során részletesen vizsgálhat alá vesszük. Ez a két kérdés a tény, és

a jogkérdés problémája és a felülvizsgálati bíróság jogkörének mikénti megállapítása.

III.

A tény és a jogkérdés határai.

A kérdés kellő átértése végett legelső sorban rá kell mutatnunk arra, hogy ellentétben az elsőfoku bíróság előtti eljárással a fellebbviteli eljárásban mindig nem egy, hanem két jogviszony az elbírálás tárgya. Az egyik a perbeni magánjogi jogviszony, amelyet már az elsőfoku bíróság is elbírált, hiszen ez volt eljárásának tárgya, a másik a perbeli jogviszony, amely a per folyamán keletkezett és amelynek alapján a felelviteli bíróság azt az eljárási szabályokat helyesen alkalmazta-e.

Ha már most ezt a két különálló jogviszonyt nézzük, azt láthatjuk, hogy a per-

beli jogviszony felülbirálásánál a ténybeli következtetés egyáltalán nincsen megszorítva, hanem a megszorítás csak a magánjogi jogviszonynál fordul elő. Ha azután még behatóbb vizsgálat alá vesszük a kérdést, azt láthatjuk hogy a bíróság mind a két jogviszony elbírálásánál két következtetést végez: egy ténybeli és egy jogbeli következtetést. Mind azután a felsőbb bíróság azt bírálja el, vajjon az alsóbb bíróságok az eljárási szabályokat jól alkalmazták-e, mindig az illető tényállást a maga egészében bírálja felül, tehát az alsóbb bíróságok ténybeli következtetését is megismétli; ellenben a magánjogi jogviszonynál a ténybeli következtetés felülbirálása bizonyos szűkebb határok között történik.

A ténybeli következtetés tehát az elmondottak értelmében a perbeli jogviszonynál teljesen korlátlan, ellenben a magánjogi jogviszonynál már csak bizonyos korlátok kö-

zött vehető igénybe a felülvizsgálati
bírótság által.

IV.

A tény és jogkérdés mibenléte. jelentősége és jellege.

A kérdés teljes megvilágítása céljából rá kell mutatnunk először is arra a szellemi észbeli műveletre, amelyet a bíró az ítélethozatal alkalmával végez.

A bíró akkor, amikor a már említett magánjogi jogviszonyt elbirálja, mindig több ténybeli, de legalább egy jogbeli következtetést végez. A bíró ugyanis a perben bizonyos tényeket észlel és ezekből, mint okozatokból von következtetést azokra a tényekre, amelyek mint eredeztető okok az előbbieket előidézték. Ez a következtetés nem egyéb, mint a perbeli bizonyítás, amelyre azért van szükség, mert a pernek a célja valamely magánjogi jogviszony létezését, vagy nem létezését, vagy valamely tén

valóságát vagy valótlanágát kideríteni, ami azonban csak bizonyos elmúlt tények alapján történhetik meg. Minthogy azonban ezek a tények nem esnek a bíró érzéki megfigyelése alá, a bíró felőlük csak valamely más érzéki megfigyelés alá eső tényekből győződhetik meg, melyek okozatai az előbbieknek és így belőlük ezekre mint okokra visszakövetkeztethet. Ez a következtetés lényegileg összehasonlítás alapján történik. A bíró ugyanis az általa észlelt tényekből, mint okokból, azért következtet más tényekre mint okokra, mert a köztapasztalat szerint az olyan tények, mint amelyekről a bírónak meg kell győződnie, általában olyan tényeket szoktak előidézni, mint amelyeket a bíró észlel. pl. a bíróság megfigyel egy szemletárgyat, ennek állapotából azért következtet azokra a tényekre, amelyek ezt az állapotából előidézték, mert a szemletárgy állapotán

nak összehasonlításából más azonos állapotokkal, melyeknek köztapasztalat szerint előidéző okai ismeretesek, következtethető, hogy a kérdéses szemletárgy állapotát ugyanilyen okok idézték elő.-

Mmi most már a továbbiakat illeti a ~~ki~~^{de}ritett tényállás sohasem vonható még azután sem közvetlenül valamely jogszabály rendelkezése alá, hanem előbb össze kell azt hasonlítani azzal a képzeleti tényállással, amelyre való tekintettel a törvényhozó a jogszabályt megoldotta, vagy amelyre való tekintettel az a gyakorlatban kialakult. Szükség van tehát még egy szellemi műveletre, ami nem más, mint a megállapított perenkivüli tények jogi mibenlétének megállapítása. Csak amikor ez már megvan, akkor kerülhet a sor a jogbeli következtetésre, amelynek útján azután a bíró-

ság kiderített és minősített tényállást a jogszabály alá foglalja.-

Az most már a további kérdés, hogy mennyiben egyezik meg, illetve különbözik a fellebbezési bíróság következtetési tevékenysége a felülvizsgálati bíróságtól, illetve mennyiben végez más szellemi tevékenységet az egyik, mint a másik.

A két bíróság tevékenysége a Te. rendelkezései óta lényegesen közelebb került ugyan egymáshoz, az alább ismertetendő különbségek azonban lényegileg most is fennállanak.-

A fellebbezési bíróság megismétli az első bíróság összes ténybeli következtetéseit, valamint jogbeli következtetéseit is. Ennek értelmében természetesen megismétli amennyiben szükséges az egész

bizonyításfelvételt is.-

Másképen áll a dolog a felülvizsgálatnál. A felülvizsgálati bíróság ugyanis elvileg nem terjeszkedhetik ki a ténybeli következtetés felülbirálására mert csupán a jogkérdés felülbirálása esik jogköre alá. Ez azonban természetesen nincsen kivétel nélkül, főként azért, mert a tény és jogkérdés merev elválasztása nem lehetséges.-

Ebben a tekintetben ugyanis irányadó az, hogy a bíróság a felülvizsgálati eljárásban mindig egy konkrét tényen állapítja meg, vajjon az anyagi jogszabály jól, vagy rosszul alkalmaztatott-e? Hogy pedig ezt tehesse, a konkrét tény és a képzeleti tény ténybeli tulajdonságainak azonosságát meg kell

állapítani, ami okvetlenül szükségessé teszi bizonyos tények vizsgálatát. Ennek értelmében tehát még a szoros értelemben merően a jogkérdésre szorított felülvizsgálatnál sem lehet azt mondani, hogy a felülvizsgálat tények vizsgálatától teljesen mentes. Mert ez még ebben az esetben nem vihető keresztül mereven és olyan értelemben, hogy a felülvizsgálati bíróság a kiderített tényeket illetően felülbírási szellemi tevékenységet ne fejtené ki. Még kevésbé lehetne elmondani ezt nálunk, ahol, miként tudjuk, a felülvizsgálat nincsen merően a jogkérdésre korlátozva, mert a Pp. bár csak kivételesen, de mégis lehetővé teszi a felülvizsgálatot a ténykérdést illetően is,-

A megállapított tényállás mindig egy összehasonlítás alapján kerül a jogszabály rendelkezése alá. Ez az összehasonlítás a jogszabály képzeleti tényállásával történik. Ez a ténybeli összehasonlítás a jogbeli következtetés szükségképeni előzménye. A kettő azonban egymással annyira összefügg, hogy nem is szokás őket egymástól megkülönböztetni. Ha például a jogszabály azt mondja, hogy az, aki másnak kárt okoz, azt megtéríteni tartozik és megállapítást nyert a perben, hogy A. B-nek kárt okozott, ebből más következtetést vonni nem lehet, mint azt, hogy A. B-nek kártérítési kötelezettséggel tartozik: ha tovább elemezzük már most a jelenséget. nyilvánvaló, hogy ennek a konkrét következtetésnek felülbirá-

lásánál azt kell vizsgálnunk, mely tények nevezhetők kárnak és hogy azok a tények, melyek a konkrét esetben kiderítettek, azonosak-e velük. Össze kell tehát hasonlítani a konkrét tényállást a jogszabály képzeleti tényállásával.-

Most már azután csak az a kérdés, hogy ebben a ténybeli összehasonlításban kötve van-e a felülvizsgálati bíróság ahhoz az eredményhez, amelyet az alsóbb bíróság megállapított, vagy pedig ebben önállóan jár-e el.

Ez a kérdés könnyen eldönthető. Ha a ténybeli összehasonlítás a felülvizsgálat szükségképeni eleme, akkor bizonyos, hogy abban a felülvizsgálati bíróság egészen függetlenül jár el, az alsóbb bíróságok megállapításától, mert különben nem

volna értelme a konkrét tényekhez kötött jogszabály-reviziónak. Amint nem lehet az alsóbb bíróságot kényszeríteni, hogy tényeket, amelyekről mindenkinek tudomása van, vagy amelyeket hivatalosan ismer, valónak el ne fogadjon, épügy a felülvizsgálati bírótól nem követelhetjük, hogy a köztudomásu tények ellenére fogadjon el bizonyos tényállást valónak. A felülvizsgálati bíró épen olyan tagja a társadalomnak, mint az alsófoku és épen azért amint ennek fel kell használnia köztapasztalati ismereteit, hogy az ügyet elbirálhassa, hasonlóképen kell ezt tennie a felülvizsgálati bírónak s e részben ránézve nem lehet irányadó az, hogy az alsóbb bíróság a köztapasztalati tényeket miként fogta fel. Lehetővé kell tenni, hogy a felülvizsgálati

biróság a saját esetleg jobb köztapasztalati ismereteivel másképp minősítse a kiderített tényeket, mint azt az alsóbb bíróság tette, mert ellenkező esetben abba a kellemetlen és alig elviselhető kényszerhelyzetbe kerülne, hogy egy olyan ténybeli eredményre, amelyet képtelennek, lehetetlennek tart, alkalmazza a jogszabályt, aminek pedig nem szabad megtörténnie, hiszen a bírónak legjobb tudása és lelkiismerete szerint kell meghoznia határozatát. Ezt kívánja meg a lelkiismereti szabadság és az anyagi igazság érvényesülésének szempontja is.-

Hogy melyek a ténybeli összehasonlításnak alapjául szolgáló köztapasztalati tények, azt részletezve, teljesen kimerítően meghatározni nem lehet.

Minden tény az, amely a perbeli tények ténybeli minősítése céljából összehasonlítás alapjául szolgál.-

Legfontosabbak az ugynevezett köztapasztalati tények, de vannak mások is igen szép számmal.- Midőn ezután mindezekben a vonatkozásokban a jogbeli következtetésnél a ténybeli következtetés is elbírálás alá kerül, ez csak a maga lehetősége, köztapasztalatszerűsége és nem történeti hűsége szempontjából elbírálás tárgya.-

Ide tartozik továbbá általában a jogügyletek értelmezése is. A jogügyletek tartalmát mielőtt azt a bíróság a jogszabály alá foglalná, rendszerint szükséges a köztapasztalati tényekkel összehasonlítani és annak közelebbi pontos értel-

mét is megállapítani. A felülvizsgálati bíróság ebben önállóan jár el és nincs kötve ahhoz, hogy az alsóbb bíróság azt miképpen végezze. Pedig lényegileg nem egyéb ez sem, mint közönséges ténykérdés, t.i. a jogügyleti akaratnak, különösen a hiányos jogügyleti akaratnak köztapasztalatszerű minősítése, illetve bizonyos köztapasztalati tényekkel való kiegészítése.-

Változik azonban a dolog mérlegelése és minősítése, ha a törvény a bírót a jogügyleti tartalom magyarázatánál megköti. Jogügyleteknél ugyanis gyakran azt a tényt, hogy a felek, mit nyilvánítottak ki akaratuk gyanánt, nem lehet bizonyítás útján kideríteni, mert a felek akaratnyilvánítása hiányos. Hogy amiatt az ügylet ne legyen érvénytelen, a törvény több esetben maga mondja meg, hogy ilyenkor

mi tekinthető a felek akaratának. E magyarázó szabályok segítségével nemcsak az aldő, hanem a felülvizsgálati bíróság is kiegészíti a kiderített jogügyleti tényállást, abból a célból, hogy az a jogszabály alá foglalható legyen és a felülvizsgálati bíró nincs kötve ahhoz, hogy az alsóbb bíróság a felek hiányos jogügyleti akaratnyilvánítását miképpen egészítette ki magyarázat útján.

Ha már most azután arról van szó, hogy ilyen esetekben a bíró a jogügyleti tartalmat a törvény szellemének megfelelően egészítette-e ki, ez még nem pusztán ténybeli összehasonlítás, hanem jogbeli következtetés is.

Természetesen egyéb más ténybeli kérdések felülvizsgálata is lehetővé válik így, mert a megállapított tényeknek

a jogszabály alá való foglalása összehasonlítás alapján történik. Minden következtetésnek egy vele szorosan kapcsolatos eleme van, az összehasonlítás. A ténybeli és jogbeli következtetés egyaránt összehasonlításon alapulnak.

Ha bizonyos jelenben észlelt tényekből bizonyos múlt tényekre, mint okokra következtetünk, ez azért van, mert más azonos és ismert esetek összehasonlításából tudjuk, hogy ezeknek ugyanolyan tények az okai, mint aminőkre a jelen esetben következtetünk. Ha pedig bizonyos tényeket jogszabály alá foglalunk, ezt szintén úgy tesszük, hogy azokat összehasonlítjuk azokkal a képzeleti tényekkel, amelyeket a törvényhozó a jogszabály megalkotásánál szem előtt tartott és ha azt találjuk, hogy azonosak, akkor ugyan azt a jogi következményt is füz-

zük hozzájuk. Ez az oka azután annak is, hogy a felülvizsgálatnak az a rendszere, amely szerint a felülvizsgálati bíróság reformatorius hatáskörrel bír - amely rendszert a Pp. is magáévá tette - a tény és jogkérdés teljes elválasztását nem teszi lehetővé.-

Igen fontos és bizonyos mértékben a tény és jogkérdések szempontjából is figyelmet érdemel az a szerep, amelyet a megelőző eljárás iratai foglalnak el a felülvizsgálati eljárásban.

A reformatorius jellegű felülvizsgálatnál a bíróság a tényeket a lehetőség és a köztapasztalatszerűség szempontjából felülbiráltatja és felül is bírálja s csak azután ismétli meg a jogbeli következtetést.-

Elvileg a felülvizsgálati bíróság az ügy állását csak a fellebbezési bíróság ítéletéből ismeri meg és erre vonatkozóan semmiféle iratot olvasnia nem kell, mert csak akkor kerülheti el a bíróság azt, hogy a ténybeli okozati következtetés felül-birálásába ne bocsátkozzék.

Tényleg azonban ez nincs így és maga a Pp. sem kívánja ezt meg, mert a felülvizsgálati bíróság az ügy állására vonatkozó ismeretét az előző iratokból ismeri és így nem zárkozhatik el teljesen attól, hogy a ténybeli okozati következtetést is felül ne bírálja.-

De ettől a felülvizsgálati bíróságot nem is volna célszerű elzárni teljesen és a felülvizsgálatnak elvileg az a helyes alakja, amelynél a felülvizsgálati bíróság bizonyos határokok között

a ténybeli okozati következtetést, vagyis a bizonyítás eredményét is felül bírálhatja.- Az a kérdés azután, hogy az előbbi eljárás iratai a felülvizsgálati bíróság által mennyiben használhatók fel az egyik legnehezebben meghatározható elvi kérdést jelentik, mert itt lényegileg ismét csak a tény és jogkérdés mikénti elválasztása kerül szőnyegre, ami, miként már ismételtel kifejtettük és megállapítottuk, a felülvizsgálat legfontosabb elvi kérdését képezi.-

A fentiekben elméletileg részletesen kifejtettük a tény és jogkérdés mibenlétét, egymáshoz való viszonyát és azt az elvi jelentőségű szerepet, amelyet a felülvizsgálati bíróságok jogköre megszábasánál játszanak.

Az alábbiakban azt fogjuk vizsgálni, illetve vizsgálati tárgyává tenni, miként érvényesül és milyen szerepet tölt be a tény és jogkérdés a Pp. rendszerében, illetve miként nyer gyakorlati megvalósulást a Pp.-ben foglalt rendelkezésekben.-

V

A TÉNYKÉRDÉSEK FELÜLVIZSGÁLATÁNAK

LEHETŐSÉGE A Pp; RENDSZERÉBEN.

Az előbbi címben kifejtett elvi állásponthoz kapcsolódva azt mondhatjuk, hogy a perenkivüli, vagyis a magánjogi jogviszonyt illetően a felülvizsgálat csak azon az alapon vehető igénybe, hogy az anyagi jogszabályt az alsóbb bíróság rosszul alkalmazta.-

Kitűnik ez abból, hogy a Pp. 534. §.-ának abból a rendelkezéséből, hogy a felülvizsgálati bíróság a fellebbezési bíróság ítéletét az abban megállá-

pitott tényállás alapján bírálja felül. Ez más szóval annyit jelent, hogy a felülvizsgálati bíróság a maga határozatát a fellebbezési bíróság ítéletében megállapított tényállásra köteles alapítani. E szabály azonban csak akkor áll, ha az ítéleti tényállás nincsen megtámadva. A megtámadás azután csak akkor vehető figyelembe, ha azt a fél a felülvizsgálati kérelemben, illetve a válasziratban kifejezetten érvényesítette.-

A tényállás alatt, amely megtámadás hiányában a felülvizsgálati bíróságra irányadó, a perenkivüli történeti - tehát az ugynevezett perenkivüli vagyis magánjogi jogviszonyra vonatkozó - tényállást kell érteni.

Ellenben az ítéleti tényállásnak az a része, amelyet már a korábbiakban minősített tényállásnak neveztünk és amelyben a bíróság ténybeli ítékezése jut kifejezésre, a felülvizsgálati bíróságot akkor sem köti, ha azt a fél nem támadta meg.- Ennek oka az, hogy a felülvizsgálati bíróság az anyagi jog szabályt hivatalból köteles alkalmazni; annak alkalmazása pedig feltételezi a kiderített tények mi-
benlétének meghatározását, tehát a minősített tényállás önálló megállapítását.-

Kimondja a Pp. 534. §.-a hogy a fellebbezési bíróság ítéletében megállapított tényállással szemben bizonyítékkul csak a tárgyalási jegyzőkönyv és mellékletei használhatók fel.

Kimondja továbbá azt is, hogy a felülvizsgálati bíróság tényállást

a bizonyítás mérlegelése, vagy tárgyalás alapján meg nem állapíthat. Ez a szabály még akkor is áll, ha a tényállás megállapításának alapjául szolgáló bizonyítás eredménye, pl. a tanúvallomás az iratokban foglaltatik is. Ez egyébként magából a felülvizsgálati jogorvoslat természetéből és céljából következik.

Annak azonban nincs akadálya, hogy ezen korláton belül meg ne állapíthassa a felülvizsgálati bíróság az iratok alapján olyan kétségtelen tényeket, amelyek megállapításához mérlegelés nem kell, pl. csődnyitás napján a birói végzés, végrehajtás foganatosításának napját a végrehajtási /: zálogolási:/ jegyzőkönyv alapján. Ezen az alapon tehát a felülvizsgálati bíróság a fellebbezési bi-

róság tényállását kiegészítheti, vagy igazíthatja.-

A fellebbezési bíróság tényállásának felülvizsgálatát az ennek alapjául szolgáló szempontokat: Plósz Sándor a Perrendtartás törvényjavaslatának vitájában a következőkre hivatkozott:

" Annak megállapításánál, hogy mi nem revisibilis a javaslatnak az a kiindulási pontja, hogy nem lehet felülvizsgálni azt, amit az alsóbb bíró tökéletesebb eszközökkel állapított meg és amit a felsőbb bíró tökéletlenebb eszközeivel nem képes megállapítani, szóval ott, ahol az első bíró tisztább forrásból meríthet, ott nincs helye a felülvizsgálati bíróság eljárásnak.-

Abban a kérdésben, hogy mit állapíthat meg a felülvizsgálati bíróság maga, szintén azon az állásponton van a javaslat, hogy ott állapíthat meg tényállást, ahol azt a rendelkezésére álló eszközökkel, t. i. bizonyítás mérlegelése, vagy újabb tárgyalás nélkül megteheti; amit enélkül meg tud állapítani a felülvizsgálati bíróság, ott szabad keze van, de amikor olyan térre kellene lépnie, amelyen való eljárásra nem alkalmas, ha például bizonyítás mérlegeléséről van szó, akkor már ő maga tényállást meg nem állapíthat, hanem a kritika terére lépve, csak feloldhatja az ítéletet, ha a tényállás egyébként az 534. §.-ban megengedett alapokon felülvizsgálható."

Tényállás tehát szabályként csak bizonyítás mérlegelése és tárgyalás tartása nélkül állapítható meg. Ez a szabály azonban csak a peren kívül történt tények megállapítására vonatkozik.

De még itt is különböztetni kell, mert nevezetesen azt kell nézni, hogy a perenkivüli tény valamely hivatalból észlelendő, vagy hivatalból figyelembe nem vehető körülményre vonatkozik-e, mert előbbi esetben a felülvizsgálati bíróság éppen a hivatalból észlelendő tény megállapítása céljából az annak indokolásul szolgáló perenkivüli tényt is tárgyalás és a bizonyítás mérlegelése alapján megállapíthatja. Így például azt, hogy a fellebbezési bíróság ítéletének meghozatalában törvénynél fogva kizárt bíró vett

részt, csak úgy állapíthatja meg, ha megállapítja azt az okot is, amely miatt a bíró törvénynél fogva ki van zárva.

Ha ellenben a perenkívüli tény olyan körülmény indokolására szolgál, amely hivatalból, figyelembe nem vehető a felülvizsgálati bíróság a perenkívüli tény csak a tényállás megtámadásának feltétele alatt s csak úgy állapíthatja meg, ha ebből a célból tárgyalást tartani, vagy bizonyítást mérlegelni nem kell és ha a megállapítandó perenkívüli ténykörülmény valóságának vagy valótlanságának megállapítása a./ jogszabály helytelen alkalmazásával, vagy mellőzésével, b./ nyilvánvalólag helytelen ténybeli következtetéssel történt, vagy: c./ az iratok tartalmával ellentétben áll.

Nézzük most már ezeket az eseteket egyenkint:

Az ELSŐ eset az, amidőn a felülvizsgálat egészben, vagy részben különböző tényállást állapít meg, akkor ha a perenkivüli ténykörülmények megállapítása valamely jogszabály helytelen alkalmazásával, vagy mellőzésével történt. Ilyen esetek például: a fellebbezési bíróság megállapította azt, hogy az alperes pergátló kifogását elkésve hozta fel, mert az nem volt az első határnapon noha az elsőfoku bíróság a perfelvétel céljából a tárgyalást elhalasztotta és így a perfelvételi határnapnak ez tekintendő; a fellebbezési bíróság valamely tényt a mellette harcoló vélelemmel szemben azellenkező bebizonyítva nem.

lett. Látható ezekből a példákából is, hogy nem csupán eljárási szabályok megsértése, hanem anyagi jogszabályok megsértése is szóba kerülhet, bár természetesen sokkal gyakoribbak az előbbieket, éppen ezért van olyan nézet is, hogy csupán eljárási jogszabályok megsértése jöhet itt szóba. Azonban kétségtelen, hogy a törvény mindkét fajta szabálysértésre gondol, amit azután teljesen igazol az állandó birói gyakorlat is.-

A MÁSODIK eset, amidőn a felülvizsgálati bíróság más tényállást állapíthat meg az, amit a Pp. 534.§-ának harmadik bekezdése a következőképen határoz meg:

"...valamely tényállitás valóságának vagy valótlanóságának megállá-

pitását azon az alapon is lehet felülvizsgálni, hogy a megállapítás nyilvánvalólag helytelen ténybeli következtetéssel történt."

Ennek a rendelkezésnek elvi alapját és terjedelmét illetően: Plósz Sándor a következőket vallja:

" Nyilván ténybeli következtetésről akkor szólhatunk, ha a fellebezési bíróság hamis alaphól indul ki, vagy a valódi tényekből olyan következtetést von le, amit azokból helyesen levonni nem lehet, vagy ha a következtetés folyamatában olyan közbeeső tényt állít fel valónak, ami nem való, stb."

Ha már most a Pp.-nek ezt a rendelkezését részletes vizsgálat alá vesszük, a következőket állapíthatjuk meg:

Amiként láttuk, a felülvizsgálati bíróság azt, amit a fellebbezési bíróság meg, vagy meg nem történtnek állapított meg, ugy köteles venni, amint azt a fellebbezési bíróság kimondotta.-

E részben tehát a fellebbezési bíróság ítéletének tényállása teljesen köti a felülvizsgálati bíróságot. De nem köti meg ama ténybeli következtetés tekintetében, amely magán a szoros értelemben vett bizonyításon kívül esik és a közvetlenül megállapított tényekkel való összehasonlítás körébe tartozik. E részben a felülvizsgálati bíróságot megkötni nem lehet.

Ha ugyanis arról van szó, hogy valamely bíróság felsőbb fokon és az ügy érdemében ítélhessen, okvetlenül szük-

séges, hogy a kiderített tényeket a köztapasztalat szerint minpsitze. Erről a kérdésről a tény és jogkérdés elvi kérdéseinek tárgyalásánál már részletesen volt szó. Itt csak néhány példára kívánunk rámutatni és az azokból adódó következtetést levonni.

Például az őszi és tavaszi vetés, egyszerű és kettős könyvvitel és az életnek igen-igen sok más megnyilvánulása is mind olyan köztapasztalati tények, amelyeket a bíróságnak ismernie kell, hogy a megfelelő esetben a kiderített tényeket a jogszabály alá foglalhassa.-

Első pillanatra kétségtelennek látszik, amiként azt már egyébként ki is fejtettük, hogy a felülvizsgálati bíróságnak éppen úgy meg kell engedni, hogy

az ítélkezésnél, mégpedig mind a tényállás kiderítésénél, mind pedig ennek a jogszabály alá való foglalásánál a maga köztapasztalati ismereteit értékesítse, mint az alsóbb bíróságoknak, mert enélkül az ügy érdekében történő komoly ítélkezés el sem képzelhető.

Ugyanez áll, ha a fellebbezési bíróság a fizikának, kémiának, vagy más tudománynak tételeit figyelmen kívül hagyta, vagy helytelenül alkalmazta.-

De ilyenek lehetnek a legváltozatosabb körbe tartozó kérdések, mert a megfelelő új tényállás megállapításának előfeltétele ~~nem~~ az, hogy milyen tényállás állapított meg, hanem az, hogy a megállapítás nyilvánvalólag helytelen ténybeli következtetéssel történt legyen.-

Hogy azonban a felülvizsgálati bíróság ténybeli felülbirálása csak e határok között mozogjon, s a bizonyítás felülbirálására ne terjedjen ki, arra az 534. §. idézett szövege nem egészen kielégítően megfelelő.-

Ha a felülvizsgálati bíróság a ténybeli következtetésben eltér az alsó bíróságoktól, akkor más tényállását is állapít meg, Így ha a felülvizsgálati bíróság a fellebbezési bírósággal ellentétben megállapítja, hogy a szóbanforgó vetés nem őszi, hanem tavaszi, vagy például a könyvek nem kettős, hanem egyszerű könyvtel szerint vezettetnek, akkor mindig más-más tényállást állapít meg. Ennek nincsen semmi akadálya sem, sőt a törvény, miként láttuk, kifejezetten is lehetővé teszi, mert csak az nincsen megengedve,

hogy a felülvizsgálati bíróság a tényállás megállapítása céljából a bizonyítást mérlegelje, vagy pedig e célból tárgyalást tartson.

Ez azt jelenti, hogy sem a felvett bizonyítást nem szabad felülbírálni, sem pedig új bizonyítás felvétel céljából tárgyalást nem szabad tartani.-

Ha már most a kifejtetteket össze akarjuk foglalni és belőlük a követleztetést le akarjuk vonni, a következőképen szólhatunk:

Ha a fellebbezési bíróság ítélete nyilván helytelen ténybeli következtetés miatt van megtámadva, a felülvizsgálati bíróság csak úgy hozhat érdemleges ítéletet, ha az a régi tényállás alapján lehetséges. Ha azonban a nyilván ténybeli következtetést a régi tényállás alapján

felülbírálni nem lehet, akkor a felülvizsgálati bíróságnak a fellebbezési bíróság ítéletét fel kell oldania és ezt a bíróságot újabb eljárásra utasítania.- Ekkor ugyanis a nyilván helytelen ténybeli következtetés csak új tényállás alapján igazítható helyre, új tényállás azonban csak bizonyítás mérlegelése alapján készülhet, ezt pedig a törvény a felülvizsgálati bíróság számára teljesen kizárja.-

A HARMADIK eset, amidőn a Pp. 534.§.-ának rendelkezése értelmében a felülvizsgálati bíróság új tényállást állapíthat meg az, ha az ítéletben megállapított tényállás az iratok tartalmával ellentétben áll.-

A bíróság a szóbeli tárgyaláson történetekről két helyen számol be: a tárgyalási jegyzőkönyvben, ideértve annak

mellékleteit is - amelyek alatt az ügyre vonatkozó összes iratok még az előkészítő iratok is értendők - és az ítélet tényállásában. A kettő között azután perrendtartásunk szoros kapcsolatot is állapít meg, még pedig két irányban.

Először annyiban, hogy a bíróság bizonyos határoka között az előbbit az utóbbinak kiegészítésére használhatja fel, másodsor pedig abban, hogy ha a kettő között ellentét mutatkozik, a tárgyalási jegyzőkönyv az irányadó, nem pedig az ítéleti tényállás.-

Lényegileg ez utóbbi tételben sarkallik a perrendtartásunknak az a rendelkezése, hogy a fellebbezési bíróság ítéletében megállapított tényállást a felülvizsgálati bíróság újból megállapíthatja, ha az az iratok tartalmával

ellentétben van. Egyébként magának a fellebbezési bíróság ítéletének is két részét különböztethetjük meg és pedig az ugynevezett tanusító részt és az ugynevezett megállapító részt.

A tanusító részben a bíróság előadja, hogy mit adtak elő a felek, mit mondtak a tanúk, mit tett a bíróság, szóval, hogy mi történt a perben.

A megállapító rész pedig a szóbeli tárgyalás és bizonyítás alapján megállapított tényeket, vagyis az ítéletnek ténybeli megállapításait tartalmazza.- Jelen esetben lényegileg csak az ítélet megállapító részéről van és lehet szó, mert a ténymegállapításokat ez tartalmazza.-

Az iratellenesség alapján azonban a felülvizsgálati bíróságnak - legalább is elvileg - még sem áll módjában az

alsóbiróság által megállapított perenkivüli tényálláshoz nyulni, mert e tekintetben is áll az a rendelkezés, hogy a felülvizsgálati bíróság új tényállást bizonyítás mérlegelése vagy tárgyalás alapján meg nem állapíthat.-

Az ítéletben megállapított perenkivüli tényállás és az iratok közötti ellentét megszüntetése céljából tehát a bíróság sem a ténymegállapítást nem bírálhatja felül, sem új bizonyítást nem vehet fel. Ebből kitűnik, hogy az ítéleti tényállásnak a *ultra* következtető része /: megállapító rész:/ a felülvizsgálati bíróságra minden ellenbizonyítás kizárásával irányadó, ellenben az a rész, amelyben a fellebbezési bíróság az előtte történetekről számol be /: tanúsító rész:/ ezzel a jelentőséggel nem bír, mert ezzel

szemben az iratok ellenbizonyítékul, szolgálhatnak.-

Ha már most az elmondottakat összefoglalva, az azokból adódó következtetést le akarjuk vonni, a következőket állapíthatjuk meg:

Ha a felülvizsgálati bíróság az ítélet tartalma és az iratok között ellentétet tapasztal, érdemben csak akkor ítélni lehet, ha az a régi tényállás alapján lehetséges. Ha azonban az ellentét csak új tényállás alapján szüntethető meg, akkor nincs más mód, mint a fellebbezési bíróság ítéletét feloldalni s ezt a bíróságot újabb eljárásra utasítani, mivel új tényállást bizonyítás mérlegelése nélkül megállapítani nem lehet, a felülvizsgálati bíróságnak pedig -,miként már láttuk - erre joga nincs.

A felülvizsgálati bíróság ténymegállapítási jogkörén bizonyos kiterjesztő változtatást eszközölt a polgári perrendtartást módosító 1930. évi XXXIV. t.c. Nevezetesen a 40. §. értelmében:

" olyan tényállás valóságát vagy valótlanóságát, amelyre vonatkozóan a fellebbezési bíróság ítélete ténymegállapítást tartalmaz, a felülvizsgálati bíróság megállapíthatja, ha ezt a bizonyításnak közvetlen észlelése nélkül az iratok alapján a bizonyítás mérlegelésével vagy a feleknek teljesen egybehangzó előadása alapján megteheti."

Ez meglehetősen nagy változtatást jelent, mert a Pp.-ben lefektetett alapelv az volt, hogy a felülvizsgálati bíróság tényállást bizonyítás mér-

legelésének alapján nem állapíthat meg. Ez az elvi szabály azonban néha hátrányosan érvényesül és célszerűtlen huza-vonát eredményezett, mert akadályozta a felülvizsgálati bíróságot a tényállás megállapításában akkor, amikor az teljesen tisztán állott előtte és kényszerítette arra, hogy az ítéletet feloldja.-

A T.E. 40. §.-a ennél fogva kitágítja a felülvizsgálati bíróság jogkörét a tényállás megállapítására olyan esetekben, amikor ez nem aggályos. Ilyen eset az, ha a felülvizsgálati bíróság a tényállást a bizonyításnak közvetlen észlelése nélkül a bizonyítás mérlegelésével az iratok alapján, vagy a feleknek teljesen egybehangzó előadása alapján megállapíthatja.-

Azonban ez csak akkor lehetséges, ha a fellebbezési bíróság ítéletének tényállása a kérdéses tényállítás tekintetében nem tartalmaz megállapítást. Ebben az esetben kiegészítheti a felülvizsgálati bíróság a fellebbezési bíróság ítéletének tényállását.-

A T.E. tehát egyenesen lehetővé teszi a bizonyítás mérlegelését és csak a közvetlen bizonyítás-felvételt zárja ki.- Ezzel a rendelkezéssel ismét közelebb viszi a felülvizsgálatot a fellebbezéshez és a felülvizsgálati bíróság csaknem azonossá vált a fellebbezési bíróság jogkörével, mert most már csupán a bizonyítás közvetlen felvétele az a terminum, amelyre a tényállás megállapításának során a felülvizsgálati bíróság nem léphet.-

Nem tartozik ugyan már szoros értelemben vett vizsgálódási körülményekhez, éppen ezért csak rámutatunk arra, hogy a felülvizsgálati bíróság előtt novumok is érvényesíthetők, aminek kapcsán azután fennforog annak a lehetősége, hogy a felülvizsgálati bíróság a fellebbezési bíróság ítéletétől különböző tényállást állapítson meg.-

Az első, vagy a fellebbezési bíróság előtt nem érvényesített tényeket és bizonyítékokat a felülvizsgálati eljárásban csak annyiban lehet felhozni, amennyiben hivatalból figyelembe veendő körülménynek, vagy annak megállapítása forog kérdésben, hogy a fellebbezési bíróság az eljárásra vonatkozó szabályt helytelenül alkalmazott, vagy mellőzött. Ily tényállításokat és bizonyítékokat a felülvizsgálati

kérelemben, illetőleg a válasziratban kell érvényesíteni. A szóbeli tárgyaláson csak akkor pótolhatók, ha a fél valószínűvé teszi, hogy iratában hibáján kívül nem érvényesíthette azokat" /: Pp. 535.§.:/

Lényegileg itt olyan tényállítások megállapításáról van szó, amelyek valamilyen eljárási szabálysértésre vonatkoznak. Eljárási hibák: eljárási mulasztások, tévedések. Ezeknél természetesen leginkább csak a perbeli tényállást érintő új ténymegállapításokról lehet szó.-

Az elmondottakból látható, hogy a felülvizsgálat lényegesen különbözik a fellebbezéstől. Sokkal közelebb áll ugyan hozzá, mint régi jogunkban, vagy még a Sommás Eljárásban is állott, azonban még mindig lényeges annak ellenére, hogy a

T.E. rendelkezései óta a felülvizsgálat és a fellebbezés még közelebb kerültek egymáshoz.-

Kétségtelen, hogy felülvizsgálatnak bizonyos ténykérdések miatt is van helye. Nem lehet azonban a felülvizsgálatot ennek ellenére sem a fellebbezéssel azonosítani, mert áll az a szabály, hogy a felülvizsgálat szabályszerint csak az ugynevezett jogkérdés felülbirálására szorítkozik, míg az ugynevezett ténykérdés nem általában, hanem csak azokban az esetekben tartozik oda, amelyeket a Pp. kivételesen megállapít. A Pp. tehát a helyes közéletet követi, nem teszi a harmadfoku felülbirálást olyan széleskörűvé, mint a fellebbezés, de nem is korlátozza csupán az ugynevezett: jogkérdésekre.-

VI.

A FELÜLVIZSGÁLATI BIRÓSÁG JOGKÖRE.

/Feloldás és érdemleges felülbirálás/

A felülvizsgálat másik elvi jelentőségü kérdése miként említettük az, hogy a felülvizsgálati bíróság milyen jogkörrel bírjon, vajjon csak feloldási /casalasi/ joga legyen, vagy felülbirálási /reformatorius/ jogkörrel rendelkezék-e és így teljes jurisdictioval felruházott bíróság legyen-e?

Ennek a kérdésnek eldöntése szoros kapcsolatban van a tény és jogkérdés problémájával, nevezetesen azzal, hogy felülvizsgálatnak merőben csak jogkérdés

esetében, vagy ténykedés esetében is van-e helye.-

A felülvizsgálati bíróságnak azután természetesen egészen más szerepe van akkor, ha csak feloldási jogkörrel bír, mintha felülbirálási hatáskörrel is rendelkezik. Egészen más a felsőbb bíróságnak viszonya az elbirálandó ügghöz akkor, midőn a felsőbb bíróság csak annak kijelentésére szoritkozhatik, hogy az alsóbb bíróság a jogszabályt nem helyesen alkalmazta, mint akkor, amidőn a megfelelő jogszabályt saját maga alkalmaztatja is.

Mikor ugyanis a felsőbb bíróság a jogszabály helytelen alkalmazása miatt az alsóbb bíróság ítéletét feloldja és azt megfelelő anyagi jogszabály alkalmazására utasítja, ítélete csak a bírósághoz

szóló parancs, de nem egyuttal a felekhez.

Abban a felsőbb bíróság csupán az alsóbb bíróságot utasítja abban a tekintetben, hogy a jogszabályt miként alkalmazza, de nem határozza meg benne a felek cselekvését.-

Ilyenkor a felsőbb bíróság nem ismétli meg ugyanazt a munkát, amelyet az alsóbb bíróság végzett, mert ha ezt tenné, úgy az alsóbb bíróság ítélete tekintetében érdemben kellene határoznia.- Midőn azonban csak cassatorius jogkörrel rendelkezik, ezt nem teheti, hanem ha azt találja, hogy a felülvizsgálat alaptalan a felülvizsgálati kérelmet visszautasítja, ha pedig alapos az ítélet, a helyes jogszabály alkalmazása céljából feloldja.-

Ebben az esetben azután lehetséges hogy a felülvizsgálati bíróság

csupán a jogkérdés elbirálására szorítkozzék. Nem lehetséges ez akkor, amidőn a felülvizsgálati bíróság reformatorius jogkörrel is rendelkezik. Ebben az esetben teljesen lehetetlen elkerülni azt, hogy a felülvizsgálati bíróság bizonyos ténybeli elemek elbirálására is ki ne terjeszkedjék.-

Más szavakkal kifejezve ez annyit jelent, hogy csak az olyan felülvizsgálat, amelynél a felsőbb bíróságnak csak cassatorius jogköre van, lehet csupán a jogkérdésre szorítva.

Láthatjuk tehát, hogy a felülvizsgálati bíróság jogköre és a tény illetve jogkérdés problémája milyen szerves kapcsolatban vannak egymással.-

A jogkérdésre szorított felülvizsgálat lehet csak merőben vassatorius perorvoslat, viszont a reformatorius jellegű felülvizsgálat nem lehet csupán a jogkérdésre szorító perorvoslat.

Ezzel a megállapításunkkal azonban korántsem akarjuk azt kifejezni, hogy a cassatorius jogkör csak jogkérdésre terjeszkezhessen ki. Feloldó ítéletet lehet hozni helytelen tényállás miatt is, amint azt a cour de cassation is megteszi. /: Ahol pedig a conálás, illetve a jogkérdésre szorító semmisségi panasz legtisztábban érvényesül: / amikor is a felülvizsgálati bíróság utasítja az alsóbb bíróságot a helyes tényállás megállapítására.-

Felmerülhet még most már az a kérdés, hogy helyesebb-e a felsőbb

biróság jogkörét csupán a feloldásra szorítani, vagy kívánatosabb felülbirálási jogkörrel is ellátni.

Nem lehet kétséges, ha az ügyek alapos elbirálását tartjuk szem előtt, hogy a felülvizsgálati bíróságot csupán feloldó hatáskörrel felruházni nem kívánatos, mert így a bíróság csupán részben foglalkozik az ügyekkel, nem bírálván el azokat minden vonatkozásban.-

A kifejtett elvi szempontok ismeretében nézzük most már azt, miképen érvényesülnek azok perrendtartásunk rendszerében, vagyis a mi felülvizsgálati bíróságaink jogköre miképen van meghatározva?

Tudva már azt, hogy perrendtartásunk felülvizsgálata nemcsak a jogkérdésre szorított perorvoslat, csupán

a jogkérdésre szorított perorvoslat, ebből a fentebb kifejtettek alapján következik, hogy felülvizsgálati bíróságaink jogköre nemcsak cassatorius, hanem a lehetőséghez képest reformatorius is. azaz: a felülvizsgáló bíró, ha a panasznak helyt ad, nem szoritkozik a megtámadott határozat megsemmisítésére, hanem helyébe meghozza a helyesnek talált határozatot is, ha ez tárgyalás és bizonyítás felvétel nélkül megtörténhet. A mi bíróságaink tehát - ellentétben a francia cour de cassationnal - az ügy érdemében ítélkező, rendes harmadfoku bíróságok, amelyek épen ugy gyakorolják a iuris dictiot, mint az alsó bíróságok.-

A felülvizsgálati bíróságok jogköre tekintetében a Pp. 534. §.-a a következőképen rendelkezik:

"Ha az ügy a fellebbezési bíróság ítéletében megállapított, vagy a felülvizsgálati eljárásban megállapítható tényállás alapján eldöntésre alkalmas, a felülvizsgálati bíróság magában az ügy érdemében ítél, vagy pedig a fellebbezési bíróság ítéletének hatályon kívül helyezésével, annak helyébe a megfelelő határozatot hozza. E részben a bíróság a felek kérelméhez nincs kötve,"

Amennyiben a felülvizsgálati bíróság az előbbi bekezdés értelmében nem határozhat, a fellebbezési bíróság ítéletét és eljárását egészben vagy részben feloldja és a fellebbezési bíróságot további eljárásra és újabb határozathozatalra utasítja.

A fellebbezési bíróság az új

eljárásban és határozathozatalban alkalmazkodni köteles a felülvizsgálati bíróság álláspontjához".

A felülvizsgálati bíróság határozata, miként általában ítélet és végzés lehet. Ítéletet határoz, ha a fellebbezési bíróság ítéletét helybenhagyja, megváltoztatja, hatályon kívül helyezi vagy pedig az eljárás megszüntetését rendeli el. Végzést hoz akkor, a fellebbezési bíróság ítéletét feloldja és a fellebbezési bíróságot újabb eljárásra utasítja.

A felülvizsgálati bíróság a helybenhagyó ítéletében a fellebbezési bíróság ítéletének rendelkező részét hatályban fenntartja, tehát ilyenkor a konkrét ügy érdemében ítél. Ítélete azt fejezi ki, hogy a fellebbezési bíróság semmiféle jogszabályt nem sértett, ezért a felülvizsgálati kérelmet mint alaptalant elutasítja.

Megváltoztató ítéletében a felülvizsgálati bíróság a fellebbezési bíróság ítéletének rendelkezését hatályon kívül helyezi és más megfelelő rendelkezéssel pótolja. A felülvizsgálati bíróság tehát itt is az ügy érdemében ítél. Ez az ítélet annak a kifejezője, hogy a fellebbezési bíróság az anyagi jogszabályt megsértette.

Az eljárást megszüntető ítéletben és a feloldó végzésben a felülvizsgálati bíróság nem az ügy érdemében határoz. Ezek a határozatok arra vonatkoznak, hogy valamely eljárási szabály meg ~~let~~ sértve és a felülvizsgálati bíróság épen e miatt ad orvoslást.

A feloldás azután lehet önálló vagy kiegészítő feloldás.

Önálló a feloldás akkor, ha a felülvizsgálati bíróság felold tekintet nélkül arra, hogy az érdemleges döntés

jó-e. Ez csupán alaki jogszabály~~szabály~~határozásoknál fordul elő. Ekkor ugyanis a felülvizsgálati bíróság a fellebbezési bíróság ítéletét végzéssel hatályon kívül helyezi és a fellebbezési bíróságot újabb eljárásra utasítja tekintet nélkül arra, vajon a fellebbezési bíróság érdemben jól ítélte-e vagy nem. Itt tehát a felülvizsgálati bíróság a tényállással nem foglalkozik.

Ezzel az önállóan nevezett feloldással szemben u.n. kiegészítő feloldás akkor fordul elő, ha a felülvizsgálati bíróság a tényállást nem találja teljesen kiderítettnek, ő pedig azt nem állapítja meg.

Az egész terjedelmében feloldott ítélet semmiféle jogerővel \neq relativ jogerővel, sem: /nem bír, amely az új eljárást korlátozhatná. A fellebbezési bíróság megkö~~l~~^ltye egyáltalán~~ra~~ nincs és olyan újabb határozatot~~t~~ is hozhat, mely a felülvizsgálattal élő félre a korábbi ~~határozat~~

ítéletnél kedvezőtlenebb. Ez egyébként természetes következménye annak, hogy a felülvizsgálat az ítélet felülbirálását jelenti továbbá annak, hogy feloldás ~~esetén a korábbi~~ eljárás hatályon kívül kerül. Feloldás esetében tehát a fellebbezési bíróság nincsen kötve a saját korábbi álláspontjához, kötve van azonban a fellebbezési bíróság az 534.§.3.bekezdése értelmében a felülvizsgálati bíróság álláspontjához. Hogy a felülvizsgálati bíróság a maga álláspontját milyen mértékben érvényesítheti a fellebbezési bírósággal szemben, arra nézve a törvény semmilyen közelebbi rendelkezést nem tartalmaz. A gyakorlat teljesen ingadozó az elmélet pedig azon a nézeten van, hogy a fellebbezési bíróság nemcsak a felülvizsgálati bíróság jogi álláspontjához, hanem általánosságban köteles ahhoz alkalmazkodni. Ennek értelmében

a felülvizsgálati bíróság ténymegállapítása is köti a fellebbezési bíróságot mindaddig, amíg azt esetleges novumok meg nem döntik. Nem magyarázható azonban a felülvizsgálati bíróság álláspontjához való alkalmazkodási kötelezettség olyan tényértékében, hogy a fellebbezési bíróság részére a meghozandó határozatra vonatkozó utasítást is adhatna. Ilyen értelmű jogmagyarázat nem érvényesült és a gyakorlatban nem alakult ki ilyen jogszabályalkalmazás, mégis a Te. szükségesnek látta az utasítás határának legalább is körvonalyszerű megvonását és ezért 43.§.-ában kimondja, hogy "az utasítás nem terjedhet ki arra, hogy a fellebbezési bíróság a bizonyítást miképpan mérlegelje."

Láthatjuk[†] kifejtettekből, hogy a felülvizsgálati bíróság jogköre elég széles terjedekmü, mert a fellebbezési bíró-

ság ítéletének jogszabályalkalmazási szempontból való felülbirálását a legfontosabb irányokban lehetővé teszi. Ha azonban jogkörét összefoglalva az elmondottakat összegezve jellemezni akarjuk azt mondhatjuk, hogy az mégis szűkebb mint a fellebbezési bíróságé, mert míg ez minden irányban eljárhat el, mint az elsőbíróság, addig a felülvizsgálati bíróság jogköre nem terjed ki a hivatalból figyelembe nem vehető körülményekre vonatkozó rendkívüli tényeknek, tárgyalás és következtetési alapul szolgáló perbeli tények bizonyító erejének mérlegelés útján való megállapítás alapján történhető kiderítésére.

FORRÁSMUNKÁK.

- MAGYARY GÉZA: A magyar polgári peres eljárás alaptanai. B.pest, 1898.
- MAGYARY GÉZA: Magyar polgári perjog. B.pest. 1913.
- BACSÓ JENŐ: A polgári perrendtartás tan-könyve. B.pest. 1917.
- SEBESS DÉNES: A ténymegállapítás felülvizsgálata. Jogállam. 1915. 1-2 füzet.
- ANTALFY MIHÁLY: Polgári perrendtartás. Pécs 1915.
- GAÁR VILMOS: A magyar polgári perrendtartás magyarázata. B.pest. 1911.
- MOVÁCS MARCELL: A polgári perrendtartás magyarázata. B.pest., 1911.
- TÉRFY GYULA: A polgári perrendtartás törvénye és gyakorlata. B.pest. 1927.
- FABINYI TIHAMÉR: A polgári perrendtartás zsebkönyve. B.pest. 1931.

I. BEVEZETÉS:	oldal
II. A FELÜLVIZSGÁLATRÓL ÁLTALÁBAN:	"
III. A TÉNY ÉS JOGKÉRDÉS HATÁRAI:	"
IV. A TÉNY ÉS JOGKÉRDÉS MIBENLÉTE JELENTŐSÉGE ÉS JELLEGE:.....	"
V. TÉNYKÉRDÉSEK FELÜLVIZSGÁLATÁ- NAK LEHETŐSÉGE A Pp; REIDSZE- RÉBEN:	"
VI. A FELÜLVIZSGÁLATI BIRÓSÁG JOG- KÖRE.	"

DEBRECENI EGYETEM KÖNYVTÁR
1962. 11. 13. Szegedi napló